

Na kus řeči s Tomášem Grimem

Tomáš Grim je český vědec, který se proslavil nejen svými studiemi o kukačkách, ale také jako vášnivý popularizátor přírody a fotograf s globálním záběrem. Ve svém výzkumu se rád věnuje netradičním tématům, která mnohdy předběhnou vědecké trendy. Jeho nová kniha Ptačí svět očima fotografa zachycuje ptačí krásy napříč kontinenty i biotopy. V rozhovoru přibližuje zákulisí vědecké práce, fenomén módy ve vědě a také odhaluje, proč by si přál být postupně všemi ptačími druhy světa. Připravte se na inspirativní pohled na přírodu i vědu očima rebela.

Na lesním pítku se ráchala rodinka koňader, když tu se na scénu schváceně vplazil hlemýžď. Jeho tempo bylo sice pověstně slimejší (konkurence promine...), ale mně tekly nervy: sýkora nepřehledně skákaly, cákaly a vůbec se neměly k tomu, aby vyrobily nějakou použitelnou kompozici, zatímco šnek se pomalu, leč jistě vzdaloval. Naštěstí se sýkoří horda odebrala pryč a zůstal jen opozdilec. Voda se uklidnila. Sýkora vyslyšela mé modlitby a konečně otočila hlavu správným směrem. I zobáček otevřela... a neřád hlemýžď zlovlně zatáh! tykadla!
Pusztaszer, Maďarsko

Čtenáři vás budou znát především jako kukačkologa. Věnujete se i výzkumu adaptací ptáků na změnu klimatu. Co ukazují vaše dosavadní závěry?

To jste mě dostala! Klima je pro mě badatelsky zcela okrajové

téma – jsem spoluautorem dvou článků, které se zabývají vlivem klimatické změny, zatímco ta zbylá asi stovka mých odborných prací řeší všechno možné jiné: hnízdní parazitismus, urbanizaci, invaze, zbarvení ptačích vajec apod. Ale jsem rád, že tahle otázka padla, je to nahrávka na dvě podle mě docela podstatné pointy.

Sem s nimi!

Ta první: změna klimatu je velké téma a ne proto, že by nám tolik záleželo na přírodě, ale proto, že klima má zásadní vliv na životní prostředí – tím se automaticky miní naše životní prostředí. Ruku na srdce – ano, náš zájem je sebezáchovný, sobecký. I proto dnes tolik badatelů podléhá módě, proto tak masivní vzestup počtu odborných článků o klimazměně. Přístup můj a kolegů, se kterými jsem měl to štěstí spolupracovat, byl právě opačný: máme jen naprosté minimum článků, kde bychom se nechali strhnout davem; naopak jsme rádi „šli nevyšlapanou cestou“, bádali na témata, která předtím ležela ladem. A sami jsme tak budoucí módy vytvářeli.

Jak se takový vznik vědecké módy pozná?

Nejlepším možným důkazem je to, že jsem zatím jediným českým badatelem, kterého každoročně od roku 2017, kdy začal vycházet, najdete na stanfordském seznamu nejcitovanějších vědců světa ve výročních i celoživotních kategoriích „ornitologie“ i „behaviorální vědy“. Kdybychom s kolegy jen opakovali, co už vybádal někdo jiný, a netlačili bychom na novost, nebudou na tom seznamu ani oni, ani já.

A co ta druhá pointa?

V jednom z těch dvou zmíněných klima článků jsme zjistili, že čápi bílí

Na první pohled tenhle UHP příliš nezaujme. Jeho „nudný“ vzhled však pod sebou ukrývá „bezuzdný sexuální apetit“, jak píše Tim Birkhead v knize Ptačí smysl. Fascinující je celá řada aspektů jeho sexuálního chování i tělesné stavby. To si přečtete v Birkheadově skvělém dílku; tady jen prozradím, že tkalčik červenezobý (Bubalornis niger) je jediný pták na světě, u něhož byl doložen orgasmus. Moremi, Botswana

Když se tento kolibří sameček usadil na růži, přišlo mi žinantní na něj obrátit objektiv – přece jen cukrkandlová líbivost fotografie by měla mít jisté hranice... Podobně rozpačitá byla i reakce kolegů fotografů. Kolibřík ale ani nemrkl a už zpozorněl při rachotu našich závěrek. Kolibřík Mitchellův (Philodice mitchellii), NP Tatamá, Kolumbie

se v Česku během posledních dvou staletí při hnízdění posouvají stále víc do nižších poloh. Ano, přesně opačně, než bychom čekali podle klimatické změny. Článek skoro nikdo necituje – přitom je založen na obrovském datovém souboru, delší časové řadě než mívají mnohé podobné studie vlivu klimatu, a je tedy reprezentativnější a validnější než řada jiných studií na totéž téma. Jenže ten výsledek je docela nepohodlný... I ve vědě je to jako v médiích, kde je ovšem selektivní výběr informací a matení veřejnosti ještě více alarmující.

Asi máte na mysli negativní zprávy?

Ano. Krásným příkladem je údajně „vyhynutí vrabců“ či „vymírání kosů

kvůli usutu“ – jeden větší nesmysl než druhý, jak dokládají ověřitelná původní data jak pro vrabce, tak pro kosy, která jsem shrnul v článkách v časopisech Živa a Vesmír a které najdete volně dostupné u mě na webu. Různé vrabco- a koso-alarmisty by snad mohlo trknout už jen to, že oba tyhle druhy se každoročně umísťují na nejvyšších příčkách početnosti při zimních sčítáních na krmítcích... Tohle se vymírajícím druhům neděje ani ve sci-fi románech... (smích).

Překládal jste knihy Richarda Dawkinse. Co vás na jeho filozofii a pohledu na evoluci nejvíce oslovuje?

Pro pořádek – přeložil jsem jen „Slepýše“ (Slepý hodinář), další překlady jsem jen lektoroval (Sobecký gen, Příběh předka, Rozplétání duhy). No, „jen“ lektoroval... při mé pečlivosti to byla spousta práce, ověřování jednotlivých reálií, termínů, někdy i vymýšlení českých ekvivalentů pro termíny, které česky do té doby neexistovaly – v překladu samozřejmě nemůžete používat anglické originály. Dawkins byl skvělá škola už když jsem ho předtím četl v originále – krystalicky čisté psaní, obsahově i formálně. Není divu, že dostal všechny možné literární ceny. Brilantní myslitel, špičkový popularizátor, člověk s parádním rozhledem, přehledem, nadhledem. Britský fyzik Freeman Dyson napsal knihu s titulem „The Scientist as Rebel“ – každý vědec, hodný toho jména, kriticky přezkoumává zažitá „pravdy“, to je ostatně i ta dnešní posedlost „novostí“ ve vědě; každopádně Dawkins umí jít k jádru

kdejakého „horkého bramboru“, kterého se ostatní politicky korektně bojí, a právě v tom je on sám ukázkový a následování hodný jako „vědec – rebel“. Vlastně se tím vracíme k tématu módy novosti ve vědě...

Kdybyste vy sám měl být ptákem, který druh byste si vybral a proč?

Pokud můžeme takto fantazírovat, tak postupně bych chtěl být všemi druhy. Těch 11 000 ptačích reinkarnací by bylo tak akorát. Jen by to nakonec chtělo zase zpátky převtělení do člověka a něco si z těch zkušeností vzít. Jinak by to podle mě smysl nemělo.

Na podzim jste vydal krásnou knížku Ptačí svět očima fotografa. Jak vznikala?

Vlastní práce na knize trvala zdánlivě jen tři měsíce. Ve skutečnosti se ta knížka ale nenápadně rodila 35 let, od prvního roku, kdy jsem začal „chodit na ptáky“. Vzorem, který mě přitáhl k posedlosti přírodou a opeřenstvem, nebyl – jak bývá v našich krajích zvykem – souseď, který chytal a kroužkoval ptáky na zahradě. V Brně, kde jsem strávil dětství, jsem takového souseda jednoduše neměl. Ale v televizi řádl David Attenborough a knížky Geralda Durrella mě uhranuly od první stránky. To byl můj první silný

Couváme do svahu do nepřehledné zatáčky ověřit, že nás zrak neklamal – jak lépe vyjádřit atraktivnost sovice krahujové? Za tímhle hypnotizujícím kukučem jsme se pachtili napříč laponskou náhorní plošinou Finnmarksviddou křížem krážem. Po týdnu marné snahy jsme nahlédli do atlasu a zklamaně zjistili, že na naší další cestě areál sovice právě opouštíme a šance tedy klesají na nulu. O pár hodin později přišla satisfakce, dokonce tuplovaná. Ještě že mapy nebývají úplně přesné... Tana, Norsko

*Při focení ptactva na stezce,
po které v roce 1967 vedli
zatčeného Che Guevaru.
Jak to souvisí s focením?
Úzce: nejslavnější fotografií
v historii je každému známý
záběr Che Guevary
od Alberta Kordy,
bezpočtukrát reprodukováný
na všem od triček po hrnky na
kafe. Quebrada
del Yuro, Bolívie
© Jiří Klimeš*

kontakt s přírodou, dokonce ještě silnější než různé prázdninování po Vysocině a na Šumavě. Takže hned od startovní čáry pro mě příroda nekončila za humny, ale... vlastně nekončila nikde. Byla taková, jaká je – globální. Proto i moje poznávání přírody během následujících let bylo globální. Právě to předurčilo koncept knížky – pokusil jsem se vystihnout ptačí svět v jeho pestrosti, napříč kontinenty, zeměmi, biotopy, taxonomickými skupinami...

Co bylo při tvorbě knihy nejtěžší?

Korektury. „Ořezat tuhle už několikrát upravenou fotku ještě o pár milimetrů, aby líp seděla na tu fotku,

kteřá je teď vyměněná na protější stránce? Safra, v tomhle popisku jsem použil spojení „jasná volba“, jenže o pár stran dál je taky a o stopadesát osm stran předtím vidím že taky! Tak šťavnatá fráze trčí do očí, takže zase přepsat tamtu i tuhle...“ Nakonec už jsem ani nevnímal, co čtu, takže v jednom popisku málem uspěl šotek: „Doubravický rybník, Zimbabwe“ (smích) Bylo to nekonečné... podobně jako dopad těch zmíněných 35 let – za takovou dobu a víc než 80 navštívených zemí na všech kontinentech si člověk nastřádá dost materiálu na sepsání celé knihovničky. Nejtěžší bylo rozhodnout, které fotky a témata a poznatky a zkušenosti se do knížky nedostanou. Ledovec je skutečně nejtěžší pod hladinou.

A co bylo nejzábavnější?

Třeba zrovna volba toho, co do knížky nakonec půjde. Není to protiluv k tomu, co jsem právě řekl, hned vysvětlím. Nejdřív jsem dělal hrubý výběr, říkal jsem si: „z Číny žádnou fotku dávat nebudu... omezím počet fotek z mé milované Bolívie, ať to není monotematické... místo pestřých tangar, které každý čeká, dám záměrně fotku málo barevných samiček v nějaké zábavnější akci“ apod. Z tohodle předvýběru jsem pokračoval dál, horkotěžko jsem se dohrabal k výběru nějakého konkrétního motivu, tématu nebo scény. Jenže pak se ten jemnější výběr zasekl na tom, že jsem nedokázal vybrat jednu ze dvou variant téže scény. Tak jsem nechal hlasovat kamarády. Typicky mi kamarádi pomohli tak, že půlka jich napsala něco ve stylu „Asi tu vpravo“ a druhá půlka poradila „Určitě tu levou“ (smích). ■